

УДК 336 (477) + 339.732

С.Е. Коновал, ст. викладач
Львівська комерційна академія

**ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ МОНЕТАРНОГО
ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ**

S.E. Konoval
Lviv Academy of Commerce

**THE WORLD EXPERIENCE OF IMPLEMENTATION OF A
ACCOUNTING IS USED FOR ACHIEVING OF THE GOALS OF
ONETARY IMPACT ON THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE**

В статті розглядається сутність монетарної політики, визначені стратегічні, проміжні та тактичні цілі монетарної політики в фінансовій системі України; досліджені особливості впливу центральних банків деяких країн світу та України на економіку через зміну процентних ставок.

Ключові слова: монетарна політика, цілі монетарної політики, фінансова система України, учетна політика, процентна ставка.

The article considers the essence of monetary policy. That is the strategic, tactical and intermediates goals of monetary policy in the financial system of Ukraine are defined. The peculiarities of the central banks of some countries of the world and Ukraine on the economy by changing of interest rates are analyzed.

Keywords: monetary policy, the goals of monetary policy, the financial system of Ukraine, accounting policy, interest rate.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Державне регулювання фінансової системи країни визначається можливостями та напрямками проведення монетарної політики.

Аналіз досліджень та публікацій. Системні погляди на теорію та практику монетарного впливу на національну економіку сформульовані в дослідженнях Дж. Кейнса, Дж. Хікса, П. Самуельсона, М. Фрідмана, Е. Фелпса, Ф. Кідланда, Г. Прескота. Над розробкою окремих, найактуальніших проблем сучасної грошово-кредитної політики працюють такі дослідники, як засновники нової класичної макроекономіки Роберт Джозеф Барро, Роберт Лукас, та Томас Сарджент; Б. Лоуренс, Е. Пьерда, Б. Бернанке, О. Бланшар, Б. Маккаллум, Г. Манків, Ф. Мишкін, Ф. Модільяні, К. Рогофф, Н. Рубіні, Х. Сала-і-Мартін, Дж. Тейлор, С. Фішер, Б. Фрідмен тощо. Серед українських учених питаннями монетарної політики займалися В. Стельмах, А. Єпіфанов, Н. Гребеник, В. Міщенко, Т. Унковська, А. Сомик, С. Ніколаєва та ін. Численні дискусії та різноманітність поглядів науковців на роль, сутність та цілі монетарної політики свідчать про її особливе значення в комплексі державного впливу на економіку країни.

Постановка завдання. Завданням статті є дослідження світового досвіду застосування облікової політики центрального банку та з'ясування її ролі та значення у комплексі монетарного впливу на фінансову систему України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У літературі використовують дефініції «монетарна» (від англ. monetary policy) та «грошово-кредитна» політика. Багато джерел паралельно вживають обидва терміни та вважають їх тотожними по суті. Наприклад, Національний банк України (НБУ) одночасно здійснює «Монетарний огляд за III квартал 2012 року» [1] та декларує «Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік» [3]. Погодимось із загальноновизнаною думкою про відсутність відмінностей у цих категоріях, і у нашому дослідженні термін «монетарна політика» вважаємо синонімом терміну «грошово-

кредитна політика». Законом України «Про Національний банк України» грошово-кредитна політика визначається, як комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України через використання визначених (...) засобів та методів [6].

Сучасна монетарна політика враховує рівень розвитку національної економіки, тип економічної системи в країні, можливості та цілі державного втручання в економіку. Важелі монетарної політики безпосередньо впливають на грошово-кредитну сферу, зміни в якій опосередковано виявляються в реальному секторі економіки – обсягах виробництва, інфляції, інвестиціях, зайнятості тощо. Тому ми вважаємо монетарну політику складовою частиною загальноекономічної політики держави, яка формує та змінює економічну кон'юнктуру країни, і відповідно є частиною кон'юнктурної державної політики, основне завдання якої вбачаємо у створенні умов для економічного прогресу через механізм досягнення макроекономічної рівноваги шляхом усунення коливань ринкової кон'юнктури.

Таблиця 1

Класифікація та характеристика цілей монетарної політики у фінансовій системі України (розроблено автором)

Цілі монетарної політики	Особливості визначення	Характер реалізації
Стратегічні	Визначаються економічною політикою держави на підставі домінуючої наукової теоретичної школи	Декларуються в законодавчих актах та державних програмах стратегічного розвитку
Стратегічна ціль грошово–кредитної політики України*: – забезпечення стабільності грошової одиниці.		
Проміжні	Конкретизують стратегічні цілі відповідно до загальнодержавних економічних потреб	Визначаються відповідно до економічного стану країни з врахуванням загальносвітових тенденцій
Проміжні цілі грошово–кредитної політики України**: – підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких стабільних темпів інфляції; – сприяння формуванню системних передумов для підтримки стабільного низькоінфляційного середовища; – забезпечення стійкості грошової одиниці України до потрясінь у довгостроковій перспективі.		
Тактичні	Досягаються у короткостроковому періоді	Реалізуються оперативними діями центрального банку та іншими фінансовими інституціями, що мають вплив на фінансовий сектор країни
Тактичні цілі грошово–кредитної політики України***: – посилення ролі процентної політики в регулюванні грошово-кредитного ринку; – оцінка кількісних показників обсягу грошової пропозиції відповідно до монетарних критеріїв ефективності й індикативних цілей, передбачених програмою “Стенд-бай” МВФ; – посилення стабілізуючої ролі міжнародних резервів; – регулювання системи обмежень на валютному ринку; – здійснення низки інституційних перетворень, які впливатимуть на стійкість фінансової системи та можливість підвищення курсової гнучкості гривні; – використання зовнішніх кредитів та їх спрямування на розвиток реального виробництва; – розвиток внутрішнього фінансового ринку та забезпечення його стійкості; – побудова системи моніторингу та оцінки стабільності фінансового сектору; – розвиток фондового ринку, у т.ч. реформування та забезпечення ефективного функціонування національної депозитарної системи; – удосконалення системи комунікацій з громадськістю, з метою через детальне роз’яснення цілей грошово–кредитної політики та заходів щодо їх досягнення отримувати суспільну підтримку своїх дій і формувати на ринку позитивні очікування; – підтримка на всіх рівнях державної просвітницької програми, спрямованої на підвищення фінансової грамотності населення.		

*, **, *** – визначено автором на основі [3], [6].

Розглядаючи монетарну політику як важіль впливу на стан фінансової системи країни, у

табл. 1 виділимо її основні цілі, особливості визначення, характер реалізації та безпосереднє формулювання у фінансовій системі України.

Для досягнення визначених цілей монетарна політика використовує широкий спектр інструментів, використання яких забезпечує умови для ефективного функціонування фінансової системи. І навпаки, рівень розвитку фінансової системи країни впливає на ефективність монетарного регулювання та перелік використовуваних монетарних інструментів.

Застосування інструментів монетарної політики має комплексний вплив та залежить від поточних цілей центрального банку у короткостроковому періоді. Прямі інструменти монетарної політики зазвичай застосовуються у країнах з недостатньо розвинутим фінансовим ринком. Прямі монетарні інструменти використовуються з метою уникнення надлишкової кредитної емісії у короткостроковому періоді і пов'язані з прямим розподілом економічних ресурсів у країні. До них належать усі директивні рішення стосовно обмежень у діяльності кредитних інститутів. У країнах з розвинутим фінансовим ринком переважно використовуються непрямі інструменти монетарної політики, які сприяють розподілу економічних ресурсів відповідно до ринкової ситуації внаслідок створення певних умов у фінансовому секторі. Непряме монетарне регулювання належить до комплексу методів державного регулювання фінансових систем. Традиційне вчення про монетарну політику досліджує три основні непрямі інструменти: операції на відкритому ринку, облікова ставка та резервні вимоги. У нашому дослідженні визначимо особливості проведення облікової політики в країнах з розвинутим фінансовим ринком та в Україні.

Стратегія впливу центрального банку на економіку через зміну облікової політики полягає у встановленні вартості грошей і опосередкований вплив на стан ринкової кон'юнктури внаслідок зміни процентних ставок, узагальнену інформацію за якими в країнах з твердою валютою та Україні ми подали у табл. 2.

Таблиця 2

Процентні ставки деяких країн світу та України, їх характеристика та порядок зміни (складено автором за [5])

Країна	Назва процентної ставки	Значення*	Назва органу, що приймає рішення щодо зміни процентної ставки	Періодичність зміни процентної ставки	Строки оголошення рішення про зміну процентної ставки
США	Federal Fund Rate	0.00% – 0.25%	Federal Open Market Committee – FOMC (Комітет відкритого ринку ФРС)	8 разів у рік, перше та четверте засідання дводенні (вівторок–середа), інші – одноденні (вівторок)	У останній день засідання, о 14:15 (Нью-Йорк)
	Під неї банки розміщують вільні кошти на рахунках ФРС, іншим банкам на овернайт (overnight)				
	Discount Rate	0.75%			
	Під неї ФРС видає кредити для підтримки ліквідності банків				
Великобританія	Repo Rate	0.50%	Monetary Policy Committee (Комітет грошової політики Банка Англії)	Щомісяця, засідання дводенні (середа–четвер)	У останній день засідання, о 12:00 (Лондон)
	Основна процентна ставка в Великобританії. Під неї Банк Англії (Bank of England – BoE) видає короткострокові позики під забезпечення цінними паперами				
Європейський Союз	Refinancing Tender Rate	0.75%	Governing Council (Рада керуючих Європейського Центрального Банку)	Раз на два тижні (четвер)	У день засідання, о 13:45 (СЕТ)
	Основна процентна ставка ЄЦБ. Є мінімально можливою при проведенні тендеру на розміщення вільних засобів, який відбувається раз на два тижні				
	Deposit Rate	0.00%			
	Мінімальна процентна ставка на ринку overnight, під яку можна розмістити грошові кошти в ЄЦБ				
	Marginal Lending Rate	1.50%			
Максимальна процентна ставка на ринку overnight, під яку можна взяти у позику грошові кошти в ЄЦБ					

Продовження табл. 2.

Країна	Назва процентної ставки	Значення*	Назва органу, що приймає рішення щодо зміни процентної ставки	Періодичність зміни процентної ставки	Строки оголошення рішення про зміну процентної ставки
Японія	Overnight Call Rate Target	0.00% – 0.30%	Policy Board of BoJ (Рада керуючих Банку Японії)	На засіданнях грошової політики (Monetary Policy Meetings) (у 2012 р. було проведено 7 засідань)	У день засідання
	Основна процентна ставка Банку Японії (Bank of Japan – BoJ), яка відображає рівень відсотку на короткострокові депозити				
	Discount Rate				
	Процентна ставка, під яку Банк Японії видає короткострокові кредити на підтримку ліквідності фінансових інституцій				
Швейцарія	3Month LIBOR Rate	0.00% – 0.25%	Рада керуючих Національного Банку Швейцарії	Щоквартально	Після завершення засідання, на прес-конференції
	Основна процентна ставка Національного Банку Швейцарії (Swiss National Bank – SNB), підтримується в 1%-му діапазоні для тримісячної ставки LIBOR** на ринку короткострокових вкладів				
Канада	Overnight Rate Target	1.00%	Рада керуючих Банку Канади	На засіданні (у 2012 р. було проведено 8 засідань)	У день засідання
	Основна процентна ставка Банку Канади (Bank of Canada) на ринку короткотермінових депозитів. Для контролю за рівнем процентних ставок визначається операційний діапазон в 0,5%, де середина діапазону – основна процентна ставка по овернайт				
	Bank Rate	1.25%			
	Процентна ставка, яка є найвищою межею операційного діапазону, під яку Банк Канади видає короткострокові кредити для підтримки ліквідності банків				
Австралія	Cash Rate	3.50%	Рада керуючих Резервного Банку Австралії	На засіданнях (у 2012 р. було проведено 11 засідань)	У день засідання
	Основна процентна ставка Резервного Банку Австралії (Reserve Bank of Australia – RBA)				
Нова Зеландія	Official Cash Rate	2.50%	Рада керуючих Резервного Банку Нової Зеландії	На засіданнях (у 2012 р. було проведено 7 засідань)	У день засідання
	Основна процентна ставка Резервного Банку Нової Зеландії (Reserve Bank of New Zealand – RBNZ). Є середньою величиною, від якої RBNZ визначає відсоток за короткостроковими кредитами (вище на 0,25%), та відсоток за депозитами (нижче на 0,25%)				
Україна	Облікова ставка	7,56%	Правління Національного банку України	У разі потреби	У разі потреби
	Базова процентна ставка щодо інших процентних ставок НБУ				
	Ставка рефінансування	8,1%			
	За якою НБУ надає банкам кредити рефінансування				

* – станом за 2012 р.

** – довідково: LIBOR (London Interbank Offered Rate) – процентна ставка, за якою банки надають кредити на грошовому ринку Лондона; встановлюється на різні терміни за різними банківськими інструментами; визначається щоденно об 11:00 (Лондон) як середня десяти останніх котировань продавця.

В Україні дві взаємопов'язані ставки облікової політики називають обліковою ставкою та ставкою рефінансування. Облікова ставка визначає орієнтовну вартість грошей, є найнижчою

та базовою для встановлення усіх інших процентних ставок у країні. За ставкою рефінансування НБУ надає банкам кредити рефінансування, вона не може бути меншою ніж облікова ставка. Процентні ставки НБУ показано у табл. 3.

Таблиця 3.

**Процентні ставки рефінансування НБУ за 2005–2013 рр. у річному обчисленні
(складено автором за даними НБУ [2])**

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013, січень
1. Облікова ставка НБУ (на кінець періоду), %	9,5	8,5	8,0	12,0	10,25	7,75	7,75	7,56	7,5
2. Середньозважена ставка за всіма інструментами (кредитами), %	14,7	11,5	10,1	15,3	16,7	11,6	12,4	8,1	7,7

* з 23.03.2012 облікова ставка НБУ складає 7.50% (Постанова Правління НБУ №102 від 21.03.2012 р.)

Висновки. Дослідження особливостей проведення облікової політики в Україні та країнах з розвинутим фінансовим ринком виявило недостатньо оперативне використання інструменту зміни процентних ставок в монетарній політиці України у порівнянні з іншими країнами. У табл. 2 показано, що періодичність перегляду (від одного разу на два тижні (ЄС), щомісяця (Великобританія) до щоквартально (Швейцарія) та абсолютне значення величини процентних ставок у розвинутих країнах свідчить про оперативне реагування центральних банків країн на зміну кон'юнктури економіки. Аналізуючи частоту зміни та величину процентних ставок в Україні, можемо стверджувати про негнучкість та недостатньо оперативне використання цього інструменту в Україні, адже за даними НБУ на початок 2013 р. облікова ставка була встановлена на рівні 7,5% (і не змінювалась з 23.03.2012 р. [4], а середньозважена ставка рефінансування – 7,7% [2] (див. табл. 3).

На нашу думку, центральний банк не в змозі повністю контролювати обсяг пропозиції грошей внаслідок впливу непередбачуваних чинників, наприклад, несподіваної ділової політики комерційних банків. Зокрема, неможливо передбачити обсяг коштів, які комерційні банки позичатимуть у центробанку, або прогнозувати величину надлишкових резервів, створених банками вище резервних вимог. Тому деколи центральному банку не вдається спрямувати зміну пропозиції грошей у визначеному напрямку.

Список літератури

1. Монетарний огляд за III квартал 2012 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.
2. Національний банк України. Офіційне інтернет–представництво. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.
3. Основні засади грошово–кредитної політики на 2013 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.
4. Про регулювання грошово–кредитного ринку. Постанова Правління НБУ від 21.03.2012 №102. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-12>.
5. Процентные ставки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://fxline.by/analytics/interest-rates/>.
6. Україна. Закон. Про Національний банк України Верховна Рада України; Від 20.05.1999, № 679–XIV, поточна редакція від 01.01.2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

Стаття надійшла до редакції 08.03.2013